

trums nye serie *De Store Filosofer*. Der er planlagt yderligere bind om Platon, Aristoteles, Hume, Adorno og Wittgenstein. Det er selvfølgelig fint nok. Den første bog i serien er en kærkommen hjælp til at kvalificere undervisning og selvstudier i filosofiens historie. Men den bog vi rent faktisk mangler - nu vi har Kochs bog om Descartes - er en om Newton. Den er der *virkelig* brug for. Men hvornår får vi den?

Peter C. Kjærgaard

Emanuel Swedenborg

Emanuel Swedenborg, *Drømmebogen*, Oversættelse ved Jette Frantzen, Hans Reitzels Forlag, Filosofibiblioteket, København 1999, 106 s. 148 kr.

Emanuel Swedenborg (1688-1772) inkarnerer om nogen en nordisk barok universallærd, ligesom en Leibniz på kontinentet. Han var en fremstående svensk videnskabsmand, vel bevandret i samtidens videnskabelige litteratur, uddannet i England og på kontinentet og med et kosmopolitisk kontaktnet; han havde en høj stjerne hos suverænen (Karl XII.), og var ansat i den dengang teknologisk avancerede og statspolitisk altafgørende bjergværksdrift.

Imidlertid var han som baroklærd netop også en bredtfavnende tænker, og - via en lige så tidstypisk religiøs åbenbaring - i sit senværk en lige så fremtrædende mystisk teolog, der endnu i dag har sin religiøse proslytter rundt om i form af swedenborgske selskaber. I udpræget grad er det

netop disse mystisk-religiøse visioner, der i dag påkalder den største interesse. Hans navn er kendt blandt religionshistorikere, hvorimod de fleste af hans videnskabelige teorier og indsigter hurtigt blev overhalet af de store videnskabelige fremskridt i det 18. og 19. århundrede. Af selvsamme grund har han aldrig fanget den samme opmærksomhed blandt videnskabshistorikere, hvilket man kan beklage. For en bredere idéhistorisk forståelse kunne det være al mulig grund til også at få den videnskabelige del af Swedenborgs værk belyst.

Når det ikke har været tilfældet skyldes det formodentlig, at videnskabshistorien typisk har beskæftiget sig med den sejrige videnskab med vægt på de i bagklogskabens lys avancerede genier, de store tænkere, de korrekte antagelser, forestillinger og begreber, der bidrog til videnskabens fremskridt. Det har nemlig den fordel, at man kan læse retrospektivt. Problemet er blot, at den metafysiske forestilling om en unilineær og enhedslig Videnskabs (Fornufts) fremskridt deklasserer alle medierende mellemregninger til kleingeister og hvileperioder - og Swedenborg er her en af de uheldige. Han er ikke nået op på højde med sine europæiske kollegaer. En sådan forestilling om videnskaben hører imidlertid ikke til i Swedenborgs *egen* tid, men er af nyere dato, og for videnskabshistoriens vedkommende taler vi her primært om det 19. århundrede og dets videnskabsapoteose. Men da var manden allerede diskvalificeret af sit mystisk-religiøse engagement, fordi religion og videnskab var blevet til gensidigt udelukkende størrelser. I det 17. århundrede - og endog langt ind i det 18. århundrede - havde de intellektuelle imidlertid

en anden opfattelse, og Swedenborg er her langt fra noget særtilfælde. Men det er også noget skidt.

For var Swedenborg først dømt ud af banen som en uoriginal excerptist, kollationist og kopist af andres indsigter uden egen praktisk-eksperimentel erfaring, så er der tillige også peget på den anden - positive - faktor for den ensidige religionshistoriske reception af Swedenborgs værk. For her var han vitterlig et *originalt* hoved. Det er dog den samme metafysiske præsupposition, der ligger til grund herfor, og den hviler på selvsamme (moderne) forestilling om det gensidigt udelukkende forhold mellem teologi og videnskab. Selv om denne præsupposition endnu skulle have plausibilitet i dag, så forkludrer den dog en saglig forståelse af barokperiodens mentale landskaber, hvor lige præcis *fusionen* mellem teologisk og videnskabelig spekulation er altafgørende. Således er det vigtigt, ikke blot at fremhæve, at hans videnskabelige arbejder fortjener interesse *i sig selv*, men at dette videnskabelige virke er afgørende for at forstå hans *teologiske* begreber og forestillinger, hans associationsunivers, hans mystiske tekster.

Når der nu således for første gang foreligger en dansk oversættelse af *Drømmebogen*, der uden tvivl danner et afgørende vendepunkt i Swedenborgs liv, så er det helt i tråd med den rådende receptionshistorie. Checker man efter hvad der i tidernes løb er blevet oversat af ham eller skrevet om ham her til lands, leder man forgæves efter de videnskabelige skrifter fra tidligperioden eller videnskabshistoriske studier, der rækker ud over det rent biografiske. At forlaget har valgt at udgive bogen i sin serie "Filosofibiblioteket" ændrer intet ved dette. *Drømmebogen* er uden tvivl et spændende dokument,

ikke blot anskuet opkomsthistorisk i Swedenborgs egen intellektuelle udvikling, men også i dens alt andet end uproblematisk udgivelseshistorie, der på sin vis netop fortæller en længere (og nyere) historie om den prekære demarkationslinie mellem videnskab og religion, som ikke så sjældent har at gøre med magt, prestige og videnspolitisk indflydelse. Sådanne videnskabshistoriske og -sociologiske studier genopstår.

Hvorvidt de vil lette forståelsen af *Drømmebogen* er imidlertid langt fra indlysende. Til trods for sit beskedne omfang er drømmeprotokollerne alt andet end letlæste, også selv om oversætteren har gjort et godt arbejde med noter og forklaringer til Swedenborgs stilistiske sammensurium af modersmål og fremmedsproglige ord og vendinger. Men hele det metaforiske univers, alle de teologiske symboler, billeder, allusioner og associationer, som Swedenborgs pen flyder over med, ville kræve et tydnings- og tolkningsarbejde, som mobiliserede alle forhåndenværende tekstanalytiske greb og tilgangsvinkler. Ældre biografiske studier ville her med fordel kunne kompletteres af såvel tekstanalytiske som mere kontekstualiserende læsestrategier, og ikke mindst ville et bedre indblik i den videnskabelige del af forfatterskabet (og samtidens europæiske intellektuelle landskab), give et bedre billede af barok-figuren 'Swedenborg' – som ikke er to, men én.

Drømmebogen er nok lille, forfattet på modersmålet, og skrevet i en personlig form, men hvis man tror den er en genvej til forståelsen af Swedenborg, tager man gruelig fejl. Men den er givetvis et godt udgangspunkt.

Tore Eriksen